

ди «Минає літо» – зорове доповнення перлини лірики Л. Глібова «Журба» («Стоїть гора високая...»), а портрет В. Микити «Моя мамка» – до пісні А. Малишка «Рідна мати моя...»; полотна Ф. Манайла «Скорбота», «Дідівське обійстя», А. Кашшая «Зимове село», Е. Контратовича «Весілля на Верховині», Ю. Герца «Колядники», А. Шепи «Схід Червоного місяця», І. Ілька «Валило», Ю. Сяркевича «Весна в Колочаві» – доповнення уявлень про життя в горах під час вивчення повісті М. Коцюбинського «Тіні забутих предків». Твори Н. Пономаренко, В. Приходька, О. Кондратюк, Л. Корж-Радько, О. Долгош, Л. Приймич, П. Ряски можуть слугувати ілюстрацією до поезій Л. Костенко, П. Мідянки, І. Калинця, Ю. Андруховича та інших сучасних поетів.

Висновки і перспективи. використання творів закарпатського живопису в процесі розвитку зв'язного мовлення учнів надає урокам мови та літератури в школі нетрадиційності, емоційності, а водночас слугує засобом, що забезпечує вищий результат навчання та виховання, формує духовний світ особистості, естетичну сферу, національну свідомість та патіотизм.

ЛІТЕРАТУРА

1. Наукові основи методики літератури / За ред. Н. Волинової.–К.: Ленвіт, 2002.
2. Небесник І. І. Адальберт Ерделі. – Львів: Видавництво Мс, 2007.
3. Пентиліук М. І., Окуневич Т. Г. Методика навчання української мови у таблицях і схемах. – К.: Ленвіт, 2010.
4. Федір Манайло. Життя і творчість. – Ужгород: Патент, 2010.
5. Художники Закарпаття: альбом-каталог. – Ужгород: В-во Олександри Гаркуші, 2011.
6. Щербань П. М. Прикладна педагогіка. – К.: Вища школа, 2002.

УДК 323.2(477.8) “18/19”

Наталія МАЛЕЦЬ,

*кандидат історичних наук,
доцент кафедри української мови УжНУ,
м. Ужгород, Україна*

ФОРМУВАННЯ НАРОДОВСЬКОЇ ДОКТРИНИ НА ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЛЯХ ТА ЇЇ ВІДОБРАЖЕННЯ В ОРГАНІЗАЦІЙНО- ПОЛІТИЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ В РУСЬКО- УКРАЇНСЬКІЙ РАДИКАЛЬНІЙ ПАРТІЇ (РУРП) кін. ХІХ – поч. ХХ ст.

Малець Н. Б. Стаття присвячена дослідженню діяльності РУРП – першої української політичної партії європейського зразка з суцільною програмою, масовою організацією і реєстрованим членством. В основу програми покладено етичний і науковий соціалізм на демократичній і кооперативній базі, людську гідність для всіх і всеукраїнську єдність (соборність всіх українських земель).

Ключові слова: радикальна партія, народовський рух, віче, націонал-демократичний рух, інтелігенція, організація.

Малець Н. Б. Стаття посвящена исследованию деятельности РУРП – первой украинской политической партии европейского образца со сплошной программой, массовой организацией и регистрируемым членством. В основу программы положен этический и научный социализм на демократической и кооперативной основе, человеческое достоинство для всех и всеукраинское единство (соборность всех украинских земель).

Ключевые слова: радикальная партия, народовское движение, вече, национал-демократическое движение, интеллигенция, организация.

Malets N. B. Formation the populist doctrine in Western Ukraine and its impact on organizational and political activities of the Ruthenian-Ukrainian Radical Party (RURP) in the context of XIX - early XX century.

Background. In recent years, there has been an increasing interest in analyzing parties' activities. Ukrainian Radical Party was the first Ukrainian political party European model - with a solid program, mass organization and registered membership.

Objectives. The objectives of this study are to determine| to prove...

Methods. The method was been applied to the research.

Results. The results of the research support the fact that the Program is based on ethical and scientific socialism on a democratic and cooperative basis, for all human dignity and national unity all-Ukrainian Unity (unification of all Ukrainian lands).

Conclusions. We conclude the radical movement wanted to secularize the Ukrainian public and cultural life. PSA organized peasants and workers, convened veche (rallies) in villages, laid the cooperatives (People's Union), proclaimed the slogan of political struggle on their own people.

Key words: Radical Party, narodovs'kij movement, the veche, national democratic movement, the intelligentsia, the organization.

© Малець Н. Б., 2014

Постановка проблеми. Зростання національної свідомості у Галичині відбувалося під впливом українського руху на Наддніпрянській Україні і поширення поезій Тараса Шевченка. Поширювався народовський рух, який був представлений переважно молодю українською інтелігенцією.

Народовці особливо сильний вплив мали у студентських організаціях – громадах, які виникали і діяли за зразком Київської громади (перша така громада, як відомо, виникла у Львові 1863 р.) зусиллями народовців було утворено товариства «Прогресивна», яке видавало популярні українські книжки, заснуванням читалень вони охопили своїм впливом широкі селянські маси.

Незважаючи на проголошені Конституцією свободи, Австро-Угорська імперія і надалі провадила колоніальну політику. Так, вже у 1880 р. уряд офіційно заборонив святкувати пам'ять Тараса Шевченка. Та найглибші сліди залишив по собі М. Драгоманов.

Як відомо, М. Драгоманов у першій половині 1870-х рр. тривалий час перебував в Галичині, встановив тісні зв'язки з найбільш активними членами українських студентських товариств – «Січ» у Відні та «Академічний гурток» у Львові.

Актуальність теми цього дослідження зумовлена насамперед тим, що радикалізм – як суспільно-політична течія виник в Європі ще в кінці XVIII – на початку XIX ст. і був виявом політичного розмежування ліберальної буржуазії і дрібнобуржуазної демократії. Вимоги радикалів (загального виборчого права, рівноправного парламентського представництва, демократичних свобод), їх боротьба із всевладдям великого капіталу, залишками станових привілеїв і засиллям церкви йшли далі програми поміркованої ліберальної буржуазії. Радикальний рух під впливом нових суспільних ідей, особливостей історичного розвитку набував специфічних змісту та форм у тій чи іншій країні світу. На думку Я. Грицака, саме М. Драгоманов зумів сформулювати політичну програму українського руху «Передне слово до громади» (1878) [1:77].

Перші галицькі політичні діячі вийшли власне з кола молодих студентів-народовців під його безпосереднім впливом. В основі Драгоманівської програми лежала теза про те, що тенденція українського руху збігається з загальним напрямом загальнолюдського прогресу – повної ліквідації авторитарних, ієрархічних режимів і заміною їх добровільними асоціаціями вільних і рівних осіб. Конкретно щодо українських умов це мало означати здійснення принципу «жити по своїй волі на своїй землі». Але М. Драгоманов був проти політичного усамостійнення українців, не бачачи на це відповідних сил в українському суспільстві. До того ж він, переконаний соціаліст-анархіст скептично ставився до спроможностей будь-якої національної держави забезпечити свободу та справедливість для своїх громадян.

На його характер-еконічний й суспільно-політичні процеси. Капіталізм розвивався повільно, нова соціальна структура тривалий час співіснувала з тією, що була властива феодальному суспільству,

аграрна еволюція йшла пруським шляхом – повільного пристосування поміщицьких господарств до капіталістичних умов господарювання. Вільнонаймана праця лише наприкінці XIX ст. Почала витіснювати відробітки. Для 94% населення джерелом існування залишалося сільське господарство [2: 56].

Мета статті – проаналізувати формування основних постулатів програми РУРП як першої української політичною партією європейського зразка.

Австрійська конституція 1867 року, проголосивши свободу слова, зборів і асоціацій, стала важливим фактором, який забезпечував і одночасно спрямовував розвиток національно-визвольного руху легальним шляхом, на відміну від того, що діялось в той час в Російській імперії. Однак, реформи 1860-х рр. остаточно закріпили за польською елітою монополію політичної влади в Галичині. Посилення польських позицій, своєю чергою привело до розколу в українському таборі. Українські лідери почували себе зрадженими австрійським урядом, який полишив їх віч-на-віч з сильнішим польським супротивником. Частина руської інтелігенції у пошуках нових аргументів на користь своїх національних прав прагнула довести, що вона має за собою такі самі давні політичні та культурні традиції як і поляки. З цією метою москвофіли почали шукати порятунку від польських впливів в орієнтації на Російську імперію.

На початку 1890 р. І. Франко та М. Павлик починають видавати журнал «Народ», кошти на який було зібрано серед радикально настроєної громадськості Наддніпрянщини. Своє програмне завдання його редакція вбачала в тому, щоб «помочти зв'язати русинів в одну демократично-поступову партію» [3: 1. Журнал вів пропаганду ідей революційної демократії, гуртував навколо себе прогресивні сили, готував ґрунт для створення радикальної партії. 4 серпня 1890 р. І. Франко, М. Павлик та Е. Левицький надіслали прихильникам радикальних соціалістичних ідей запрошення на з'їзд [4: 16].

Установчий з'їзд відбувся 4-5 жовтня 1890 р. у Львові на квартирі М. Павлика, за участю 30 делегатів, серед яких були О. Терлецький, Е. Левицький, В. Охрімович, Т. Окуневський (посол), Р. Ярославич, С. Данилович, а головував – І. Франко [5: 123]. Після дводенних дискусій було прийнято резолюцію, в якій зазначалося: «Зваживши, що теперішні економічні, політичні і культурні потреби нашого простого народу і інтелігенції такі, що обидві наші старі партії, – народовська і москвофільська, – при своїх основах і цілях, не в стані заспокоїти тих потреб, – ми русько-українські радикали, порозумівшись приватно в днях 4 та 5 жовтня 1890 р. виступаємо отее яко нова партія під назвою: Русько-українська радикальна партія» [6: 57].

На з'їзді ухвалено програму партії, яку підготували І. Франко, М. Павлик, Е. Левицький, Р. Ярославич на зразок програми французької соціалістичної партії. До цього ані народовська «Народна рада», ані москвофільська «Руська рада» не мали якоїсь упорядкованої програми. У максимальній частині цього документа проголошувалася стратегічна мета: «У справах суспільно-економічних змагаємо до переміни способу продукції згідно зі здо-

бутками наукового соціалізму, то є хочемо колективного устрою праці і колективної власності засобів продукційних» [6: 58]. Проте теоретичні питання соціалізму в ній не були чітко розроблені. Потребувала конкретизації ідея «колективної» власності засобів виробництва, оскільки виникла така проблема – чи партія добивається скасування приватної власності і трудових господарств, чи – лише великих капіталістичних. Висувалися також вимоги демократичних свобод, якнайширшої автономії громад, країн, забезпечення умов культурного розвитку кожного народу, реалізму в мистецтві, використання надбань науки і культури на благо людини.

У мінімальній програмі були визначені більш практичні орієнтири. Зокрема, як спосіб досягнення «матеріального добробуту всіх робітних людей і усунення всякого визискування економічного» пропонувалося звільнити від екзекуції ті ґрунти, що є засобом утримання сім'ї, розвивати різноманітні форми кооперації, а також здійснити «найширшу організацію всіх робітних людей без різниці заняття в цілях самооборони проти визиску з боку капіталу і для взаємної помочі» [6: 57]. В галузі освіти – «цілковито безплатна наука по школах народних, середніх і університетах; організація державної публічної помочі для поставлення спроможности образуватися незможним суспільним класам; можливості користати з науки в школах народних, середніх і університетах для всіх без різниці статі; підвищення видатків на просвіту взагалі, а на народну просвіту особливо» [7: 27].

Перша радикальна програма була спробою пристосувати тогочасні прогресивні суспільні ідеї до умов Східної Галичини з її відсталою аграрною соціально-економічною структурою, величезним переважанням селянства над робітниками. Цим пояснюється той факт, що вона об'єднала різні ідеологічні напрямки: народницький і марксистський. «Руські радикали, – писав І. Франко, – де в чому сходяться з соціалістами. Сходяться в загальному змаганні до вільності думок, сумління і громадського життя, в змаганні до громадського уладження вжитків із добутків тої праці. Різниця між радикалами і соціалістами випливає з того, що одні і другі працюють на різних нивах і серед різних обставин і для досягнення своєї цілі мусять уживати різних способів» [8: 21].

Важливе місце в діяльності радикальної партії займали питання національного самовизначення українського народу. УРП виховувала в масах почуття всеукраїнської національної єдності. Вона робила все, щоб вивести їх з-під впливу москвофілів і залучити на бік українського національного руху.

Проблеми дальшого національного розвитку галицьких українців були в центрі уваги IV з'їзду партії, який відбувся 29 грудня 1895 р. у Львові [9: 99], на якому були присутні 58 делегатів від 24 повітових організацій. Національна політика радикалів на цьому форумі була доповнена положенням про державну самостійність України. У постанові зазначалося: «Стоячи на ґрунті наукового соціалізму і годячись на всі впливаючі з цього консеквенції, на полі політичній, економічній і культурній (заявляє Українська Радикальна Партія, що здійснення усіх її соціалістичних ідеалів можливе при

повній політичній самостійності українського народу і повнім необмеженим праві його рішати самому у всіх справах його дотичних. Зокрема в Австрії стремить вона до утворення окремої руської політичної території з руських частин Галичини і Буковини з якнайширшою автономією» [10: 284]. Політична самостійність українського народу розглядалася УРП як стратегічна мета. На найближчу перспективу висувалася вимога перебудови Австро-Угорщини на федеративних засадах.

Радикальна партія складалася з кількох груп української соціалістичної інтелігенції. Крім І. Франка, М. Павлика, О. Терлецького до неї ввійшла група молодих соціалістів (С. Данилович, І. Герасимович, К. Трильовський, Т. Окуневський), яка за прикладом своїх старших товаришів теж вела активну організаційно-пропагандистську роботу серед українського селянства Станіславського, Коломийського, Косівського повітів. [9: 98].

Окрему групу склали «молоді» радикали – «студентська група державників, котрі були соціалістами марксистами і українськими націоналами, озвучували себе націонал-радикалами». Мемуарна література традиційно відносить до «молодих» радикалів Ю. Бачинського, В. Будзиновського, С. Вітика, М. Ганкевича, О. Коллеса, Є. Левицького, В. Охримович.

Вибори до сейму 1895 р. (т. зв. «баденівські») проходили за умов кардинально зміненої ситуації як в українському політичному таборі, так і у сфері польсько-українських взаємин. Нова ера підштовхнула назріле розмежування українських політичних напрямків. Народовці відмовилися від консолідації зі старорусинами на антипольському ґрунті, пішли на угоду з австрійським урядом та крайовою владою. Вони очікували на ряд серйозних політичних та мовно-культурних поступок, а передусім – домагалися зміни урядової системи щодо галицьких українців, трактування їх як рівноправного, а не другорядного чинника [11: 78].

Старорусини вимагали знову консолідувати суспільство на ґрунті боротьби з поляками. На середину 1890-х рр. Вони перебували у стані ідейного та організаційного занепаду, і лише претензійними заявами у своїй публіцистиці нагадували про попередні впливи.

Значної еволюції на середину 1890-х рр. зазнало і колишнє народовство. Воно розпалося на три течії: власне народовців, яких репрезентувала «Народна рада», угодову групу О. Барвінського та радикалів.

На середину 1890-х рр. радикали вміло скористалися «ною ерою» для політичного самоутвердження на підставі її критики. Вони перебували на піднесенні, їх популярність в українському суспільстві, втомленому невдалими експериментами своїх політичних лідерів і готовому до відчайдушних акцій, зростала.

Ще на VI з'їзді радикальної партії (вересень 1897 р.) обговорювалася заява Р. Яросевича про те, що радикальна партія стоїть на соціал-демократичному ґрунті, виголошена на з'їзді австрійської соціал-демократії у червні 1897 р. у Відні. На з'їзді радикалів визначились дві лінії: перша вимагала перейменування партії у соціал-демократичну, друга виступала за збереження status quo. Суперечки точилися настільки гострі, що могли переростати в

бійку. Ситуацію рятував завдяки своїй рівновазі духу і спокою І. Франко, який головував на з'їзді. Врешті з'їзд обмежився тим, що прийняв заяву Р. Ярославича до відома і записав у своїх рішеннях таке: «Стоючи на ґрунті наукового соціалізму, русько-українська радикальна партія бажає іти спільно з соціал-демократичною партією в границях своєї програми і задержати певну свою самостійність». Наприкінці грудня 1897 р. центральний заряд радикальної партії ухвалив рішення про входження у прями відносини із зарядом австрійської соціал-демократичної партії у Відні, оминаючи керівництво ГСДП [12: 1].

Питання про перетворення радикальної партії у соціал-демократичну наново розглядалося на VII партійному з'їзді (30 жовтня 1898 р.). Виступаючи на ньому, І. Франко заявив: «Розваживши всі за і проти, мусимо признати, що так як тепер річ стоїть, – польські соціал-демократи є наші найтяжчі вороги. Розбивають нам віча, шкалюють наших працівників, віддерають молодіж, котра в нас видить всі неконсеквенції, в них – одні консеквенції. Може ми вступленням до соціал-демократів спаралізували тота шкідливість, але то ще квестия. Певна річ лише те, що кроком тим ослабимо себе на ново» [12: 21].

Аналогічної позиції дотримувались делегати з'їзду селяни: Г. Гарматій, П. Думка, С. Новаківський, І. Сандуляк, а також голова віденського робітничого товариства «Родина» М. Богайчук. К. Трильовський і С. Данилович вважали, що зміна назви партії на соціал-демократичну є справою майбутнього, а на даний момент вона несвоечасна. Ідею перетворення партії у соціал-демократичну обстоювали лише Я. Остапчук та Р. Ярославич [12: 18-22].

Хоча «молоді» радикали зазнали поразки у спробах реорганізувати радикальну партію в соціал-демократичну, на VI та VII з'їздах РУРП їм вдалося зміцнити свої позиції з інших питань. Після виступу В. Будзиновського на VI з'їзді з доповіддю «Страйки по громадах» у резолюцію було внесено пункт про початок підготовки часткових селянських страйків і бойкотів, які мають послужити школою для проведення загального аграрного страйку. У рішення з'їзду після доповіді М. Бачинського ще раз було внесено пункт про поділ Галичини на українську і польську частини. При цьому його підтримала більшість «старших» радикалів [12: 1].

Наприкінці 1890-х рр. розходження всередині радикальної партії набрали такої гостроти, що неминучим став її розкол. Прискорення його певною мірою провокували польські соціал-демократи. 6 – 8 січня 1899 р. у Кракові відбувся VI з'їзд ГСДП, на якому окремо розглянемо питання про радикальну партію. Виступаючи на з'їзді, окремі делегати заявили про нібито вихід з радикальної партії С. Вітика, М. Новаківського, І. Міхаса, Я. Остапчука, А. Шмигельського. Звучали різкі випадки на адресу І. Франка та М. Павлика, а І. Дашинський взагалі назвав радикальну партію «політичним смітником». Насправді заяви польських соціал-демократів багато в чому були дезінформацією. Після з'їзду із заявами виступили М. Новаківський, С. Новаківський, Н. Новаківський, І. Міхас, Я. Остапчук, А. Шмигельський, у яких спростували чутки про свій вихід з РУРП [12: 155-156, 216]. Поведінка польських соціал-демократів викли-

кала осуд у частини «молодих» радикалів. 21 січня 1899 р. група віденських радикалів висловила протест з приводу окремих виступів на Краківському з'їзді, і взагалі, запідозрила ГСДП у політиці шовінізму. «Нашим ідеалом: «Україна irredenta», а не «Польська історична од можа до можа», – писали автори протесту. Разом з тим віденські радикали висловилися за якнайшвидше скликання чергового з'їзду, на якому мали б бути розв'язані питання про можливість переходу у табір соціал-демократії [13: 2; 12: 197].

Питання про можливе об'єднання «молодих» радикалів з польськими соціал-демократами набрало всеукраїнського розголосу. З Наддніпрянської України на цю вістку відгукнулася Леся Українка, в той час – лідер «Групи Українських Соціал-демократів», що активно поборювала імперські тенденції у РСДРП [9: 101]. У листі до М. Павлика від 3 березня 1899 р. Леся Українка писала: «Шкода, що в Галичині соціал-демократи такі, як би сказати? – podlejszego gatimku, а то б ще може якось прийшло до згоди. Наскільки я читала польські соціал-демократичні видання, ще вдома, то бачила таке. Поки діло йде про загальні принципи, то все йде «почеськи», а як дійде до місцевих відносин і до відбудови Польщі, то знов зводиться «по-песьки»... Скільки я бачила поляків з-під усіх трьох заборів, то здається, ваші найгірші... Дивно тільки, як русинам (до яких належить і Ярославич) ще не до кінця набило оскому «kochamy się», після якого через 5 хвилин (коли вже русин до послуг непотрібний) наступає: «idz do djabla!»... Що з радикалів певна частина виділиться в чисто соціал-демократичну фракцію, цього я давно ждала, яко речі натуральної і навіть на мою думку зовсім не сумної, тільки я не думала, чи скоріш не хотіла думати, що це буде з таким скандалом, із соромним перебіганням під польську егіду (бідний русин без егіди не може, бо вже звик до «громовержців» і обкиданням болотом недавніх товаришів, як годиться тільки «непомнящим рабства»)» [9: 102].

Не чекаючи скликання VI з'їзду, 7 травня 1899 р. центральний заряд радикальної партії більшістю в один голос ухвалив рішення про перехід радикалів у соціал-демократичний табір. Після обнародування цього рішення до керівництва радикальної партії почали надходити листи-протести від селян Скалатського, Станіславівського, Снятинського, Тернопільського, Товмацького, Мостиського і Городенського повітів [12: 103-104, 106, 203-204, 213-215]. «То ж злиття з польською соціал-демократичною партією – се зрада українсько-руської нації (а наслідок був би такий, що руські хлопці при виборах мусіли би голосувати на соціал-демократів польських, яких певно польська езекутива поклала б кандидатами!), прийняти соціал-демократичну програму, добру для фабричних робітників, се зрада хлопських інтересів, за котрі доси радикальна партія розпиналася...» – писалося у листі-протесті селян із Станіславівського повіту [12: 203].

21 травня 1899 р. це питання наново розглядала конференція членів заряду і делегатів від місцевих організацій. Більшістю в один голос (6 проти 5) конференція вирішила зберегти самостійність радикальної партії. Після прийняття такого рішення Р. Ярославич і М. Новаківський заявили про свій пе-

рехід до соціал-демократичної партії. Врятувати єдність партії спробував І. Франко, ведучи у травні 1899 р. переговори з В. Адлером про перехід радикальної партії в табір австрійської соціал-демократії. Однак ці заходи були безуспішними [9: 103].

Висновки і перспективи. Коли у радикальній партії намітився розкол між прихильниками національної самостійності на чолі з Ю. Бачинським та старшим поколінням, яке залишалося на позиціях драгоманівського соціалізму, І. Франко виступив із статтею «Україна IRREDENTA», в якій повністю підтримав ідею національної самостійності. А в грудні 1899 р. разом з М. Грушевським, Є. Левицьким, В. Охримовичем І. Франко входить до керівних органів Української націонал-демократичної партії, першої галицької партії, що в основу своєї діяльності поклала національну ідею. У 1900 р. керівний орган партії – Народний Комітет – оприлюднив відозву, де відкрито проголошувалося, що ідеалом українства має стати незалежна, соборна Русь-Україна. У листі до М. Павлика, пояснюючи причини свого відходу від радикалів, І. Франко наголошує на тому, що радикальний рух ігнорує національний момент, що для нього є неприйнятним. Так, крок за кроком І.Франко підходить до необхідності сформулювати для себе нову систему поглядів, які були б адекватними новим реаліям. І.Франко закономірно приходить до концепції нації [14: 12-13]

ЛІТЕРАТУРА

1. Грицак Я.Й. Драгоманов, Франко і дилема українського соціалізму // Штрихи до наукового портрета Михайла Драгоманова: 36. наук. праць. – К.: Наук. думка, 1991. – С. 75–83.
2. Лозинський М. Польський і руський революційний рух і Україна.– Львів, 1908. – 200 с.
3. Народ. – Львів, 1890. – № 1. – 6 с.
4. Стахів М. Народні маси в русі. Історія українського політичного руху. V част. Від 1890 до 1895 р. – Львів, 1939. – 80 с.
5. Грицак Я. До генези ідеї політичної самостійності України // Україна: Культурна спадщина, національна свідомість, державність. – К., 1992. – Вип. 1.– С. 119–143.
6. Українська суспільно-політична думка в 20 столітті: Документи і матеріали: В 3-х т. – Мюнхен: Сучасність, 1983. – Т.1. – 510 с.
7. Левинський В. Нарис розвитку українського робітничого руху в Галичині. – Харків – К.: Держвидав України, 1930. – 91 с.
8. Франко І. Радикали і радикалізм. – Львів, 1896. – 42 с.
9. Грицак Я. «Молоді» радикали в суспільно-політичному житті Галичини // Записки Наук. тов. ім. Т. Шевченка. – 1991. – Т. ССХІІ.– С. 71–110.
10. Малевич А. З історії видання першої революційної газети в Збаражі // Червона зірка. – Збараж, 1960. – 11 жовтня.
11. Аркуша О. Галицький сейм. Виборчі кампанії 1889 і 1895 рр. - Львів, 1996. – 173 с.
12. Центральний державний історичний архів України у м. Львові. Ф.663. – (Павлик Михайло, 1853-1915 рр.). Оп.1. – Спр.43.
13. Громадський голос. – Львів, 1899. – №3. – 6 с.
14. Червак Б. «Наперед українці». – К., 1994. – 38 с.

УДК 94 (477.87) “1944/1950”

Олександр МАЛЕЦЬ,
кандидат історичних наук,
доцент кафедри суспільних дисциплін
Мукачівського державного університету,
м. Мукачево, Україна

ЕТНОКУЛЬТУРНІ ПРОЦЕСИ НА ЗАКАРПАТТІ В ПЕРІОД УТВЕРДЖЕННЯ ТОТАЛІТАРНОГО РЕЖИМУ В ПЕРШІ РОКИ ВИЗВОЛЕННЯ (жовтень 1944 – початок 50-х рр. ХХ ст.)

Малець О. О. У статті досліджено етнокультурні процеси на Закарпатті 1944-1945 рр. У роботі проаналізовано значення ідеології КПРС і практики радянської держави для визначення характеру, змісту і напрямків всієї етнонаціональної і етнокультурної політики в Закарпатті.

Ключові слова: Закарпаття, ідеологія, етнічні групи.

Малець А. Е. В статье исследованы этнокультурные процессы на Закарпатье 1944-1945 гг. В работе проанализировано значение идеологии КПСС и практики советского государства для определения характера, содержания и направлений всей этнонациональной и этнокультурной политики в Закарпатье.

Ключевые слова: Закарпатье, идеология, этнические группы.

Malets O. O. Ethno-cultural processes in Transcarpathia during the establishment of the totalitarian regime in the early years of liberation (October 1944 early 50's. XX century).

Background. In recent years, there has been an increasing interest in...

Objectives. The objectives of this study are under analysis for definition of a character, a maintenance and directions of all ethnonational and ethnocultural politics at Transcarpathia in the meaning of ideology of CPSU and practice of Soviet state .

Methods. So far this method has been applied to.

Results. Having defined the maintenance and character of ethnocultural processes at Transcarpathia in 1944-1945 among national minorities, the investigator defined the influence of ethnocultural politics of Soviet authority at the real ethnocultural state of national minorities, at weakening of their ethnocultural consciousness and the level of their marginisation and russification.

Conclusions. We conclude that realization of socialist industrialization, collectivization and Cultural Revolution broke traditional division of labour nearly all ethnical groups of Transcarpathia each of them was definitely oriented at some kinds of activity.

Keywords: Transcarpathia, Ideology, ethnic groups.

© Малець О. О., 2014